

HIKOYALAR TARJIMASIDA MUALLIF USLUBINI QAYTA YARATISH

MALIKA BAXRONOVA MAMATJON QIZI*O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti**Tarjima nazariyasi va amaliyoti yo'nalishi*

+998931047989

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada badiiy asarni tarjima qilish jarayonida muallif uslubini qayta talqin qilish, tarjimada ijodkor va tarjimon uslubi, badiiy asarlar tarjimasida yuzaga keladigan til muammolari haqida soʻz boradi.

Kalit soʻzlar: *tarjima, badiiy asar, muallif uslubi, til muammolari, tarjimon mahorati.*

KIRISH

Tarjima jarayoni necha ming yillardan buyon davom etib kelayotgan an'ana boʻlib, dunyo xalqlari hamisha unga ehtiyoj sezganlar. Mamlakatimizda tarjima nazariyasi va amaliyoti mustaqil filologik soha sifatida XX asrning 50-yillaridan e'tiboran shakllandi, biroq uning tarixi ming yillarga borib taqaladi. Qariyb ikki ming yil avval yunonistonlik Liviy Andronik buyuk Gomerning "Odisseya" sini lotin tiliga o'girgani tarjimachilik maktabining juda qadim davrlarga borib yetishini anglatadi. Tarjima insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida mavjud boʻlib, u orqali biz bashariyat tarixi haqida tasavvurga ega bo'lamiz. U dunyo xalqlari orasida qardoshlik, ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-madaniy, adabiy aloqalarning kengayishiga xizmat qilganini guvohi bo'lamiz. Shuning uchun ham tarjima ko'p asrlik tarixga ega ekanligini anglash qiyin emas. Biroq shunisini ham aytish joizki, tarjima san'at obidasi sifatida asl nusxa matni bilan hech qachon tenglasha olmaydi degan mulohazalar ham mavjud. Chunki qayta tarjima qilingan asar asl nusxa o'rnini bosa olmaydi. Biroq shuni dadil ayta olamizki, asarni original matnda o'qiydiganlarga nisbatan tarjimada o'qiydiganlar soni ko'pchilikni tashkil etadi. Ehtimol yer yuzida keng tarqalgan tillar, masalan ingliz, rus, tillarida ijod qiladigan adiblar uchun bu narsa unchalik sezilmas, ammo tarjima bo'lmaganida dunyo Xaldour Laksness, Leon Kruchjovskiy, chex adibasi Mariya Puymanovani asarlaridan bahramand bo'la olarmidi? Daniyalik Andersen ertaklari ham tarjima tufayli jahon xalqlarining xazinasidan joy oldi. Jahon klassik adabiyoti xazinasida shunday asarlar borki, ular "o'lik" tillarda yaratilgan obidalar bo'lib, tarjima orqali bizgacha yetib kelgan.[1] Buyuk Gomer hamda Sofokl kitoblarining asl nusxasini mutolaa qilishga qodir filolog mutaxassislar barmoq bilan sanarli. Xolbuki ular tufayli dunyo xalqlari tillariga tarjima qilingan "Iliada", "Shoh Edip", "Odisseya" kabi durdonalar nafaqat o'zi tegishli bo'lgan xalqning, balki butun

jahon xalqlari ma'naviy hayotini bezaydi. Tarjima badiiy va lug'at faoliyatining turidir. Tarjima xarakteridan kelib chiqqan holda badiiy, ilmiy, rasmiy, publisistik singari turlarga bo'linadi. Badiiy tarjima tarjimashunoslikning salmoqli qismini egallaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Badiiy tarjimani so'z san'ati deyish mumkin. Tarjimon esa san'atkor. Badiiy tarjimada uslub, kolorit, ma'no, poetika asosiy o'rinni egallaydi. Shuning uchun badiiy asarlar tarjimasi uchun til bilishning o'zi kifoya qilmaydi, mutarjim ijodkorlik iste'dodi hamda badiiy mahorat kabi sifatlar ega bo'lmog'i kerak. Tarjima aslyatni qayta yaratish qayta talqin etish san'atidir. Badiiy asar tarjimasi juda murakkab jarayon bo'lib, alohida yondashuv va mas'uliyat talab etadi. Badiiy asar tarjimasiga qo'lgan tarjimon ikki tilni mukammal bilishi, uni his etishi, badiiy qonuniyatlarga tishi o'tmog'i kerak. Nasrda turli o'xshatishlar, badiiy tasvir vositalari bilan ish ko'rilsa, nazmda qofiya, vazn, ohangdorlik, muammolari ko'ndalang bo'ladi.[2]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Badiiy asarning va tarjimonning boshqa xalq va millatlar ichida shuxrat topishi ham tarjimonning iste'dodi va mahoratiga bog'liq. Tarjimon milliy adabiy asarni o'z tili adabiy muhitiga ko'chirar ekan, original asar muallifi ko'zlagan maqsadni his qilgan holda amalga oshirishi zarur. Badiiy tarjima shuning uchun ham san'atki, tarjimon biron so'z yoki iboraning tarjimasini shundoqligicha tekstdan olib ko'chirib qo'ymaydi, chunki lug'at ba'zi hollarda asarda voqelik tasvirlanayotgan vaziyatni ifoda etish uchun o'zgarish qiladi. Ana shunday paytda tarjimon uchun ijodning eng yoqimli azobi boshlanadi: u lug'atda yo'q so'zni qidira boshlaydi.[3]

XULOSA

Xulosa qilib aytish mumkinki, tarjima amaliyoti tufayli dunyo xalqlari adabiyoti boyib boradi, kitobxonning ma'naviy dunyosi kengayadi, badiiy didi yuksaladi. Mamlakatlar o'rtasida ijtimoiy-siyosiy, adabiy aloqalar rivoj topadi. Keng ma'noda ilm-ma'rifat ulashuvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tarjuma san'ati. Maqolalar to'plami. 1980. b 23
2. Q. Musayev. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent. 2005 b 90.
3. K. Jo'rayev. Tarjima san'ati. Toshkent. 1982.